

עֵבֶדְךָ

דַּע אֵת
אֱלֹהֵיךָ
וְעַבְדֵהוּ

ד

פטרון מערכת דעהו:

נתנדב לע"נ הרה"ח זאב ב"ר משה ע"ה
וזו' האה"ח מרת פעריל ב"ר טובי' ע"ה

גליון רלה - פרשת פינחס - שנת תשפ"ה

גליון מיוחד לבחורי חמד • ערוכים מתוך משנתו של כ"ק מרן רבינו שליט"א

מהדורת זכרון ברוך: לע"נ הרה"ח ברוך ב"ר פנחס ע"ה - וזו' מרת שיינדל מלכה ב"ר אברהם ראובן ע"ה - הרה"ח יעקב צבי ב"ר מנחם ע"ה - וזו' רחל מינדל ב"ר יחזקאל ע"ה

משנת החסידות

פרשת פינחס

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

מסילת ישרים

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

האירה פניך

על עבדך:

להוסיף אור

כדי לסלק את החושך

עמוד ה

• בתוך המאמר:

- מדוע נאמר כאן לפינחס שהוא יבשר לנו את ביאת המשיח?
- בכל יהודי נמצאת נקודה פרטית של משיח
- למה היו כל כך משיחי שקר במשך הדורות?
- תפקידו של אליהו הנביא הוא לברר מיהו המשיח האמיתי
- הטאו של זמרי בן סלוא - כענין משיח של שקר
- ההבדל שבין נדב ואביהוא לבין זמרי בן סלוא

הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא: בשורת הגאולה ע"י אליהו הנביא מלאך הברית

א.

משיח בן דוד ומשיח בן יוסף - אמונה ושמירת הברית

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרָן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיבִי אֶת הַמַּתִּי
מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָאֵל אֶת קִנְיָתוֹ מֵאֶתְּךָ וְגו', לָכֵן אָמַר הַנְּבִי נִתְּן לִי אֶת בְּרִיתִי
שְׁלוֹם (כה, י-יב).

'פינחס זה אליהו' - מבשר הגאולה לעתיד

הנה אמרו חז"ל (פרקי דר"א פמ"ז; זוה"ק ח"ב קצ). 'פינחס זה אליהו', והוא דעתיד
למשתלחא בסוף יומיא לבשר לנו את הגאולה במהרה בימינו, וכמ"ש כאן
בתרגום יונתן בן עוזיאל 'ואעבדיניה מלאך קיים ויחי לעלמא למבשרא גאולתא,
בסוף יומיא, ורמזוהו בספרים הק' בלשון הכתוב 'הנני נותן לו את בריתי שלום',
הרומז למה שעתידי אליהו לבוא ולעשות שלום בעולם, והשיב לב אבות על
בנים וגו' (מלאכי ג, כד), וכמו שאמרו חז"ל במשנה בסוף עדיות (פ"ח מ"ז).

בשורת הגאולה שייכת לקנאות דמעשה פעור

ומאחר שכל תוקפו וגבורתו ופרשת גדולת אליהו הנביא התחילה בעובדא
זו אשר קינא לאלוקיו במעשה דפעור והרג את נשיא שבט מישראל, והיא
היתה ראשית התנוצצותו, הרי בוודאי שגם ביאתו אלינו באחרית הימים עם
בשורת הגאולה מקושר עם מאורע זה שממנה היתה התחלת גדולתו וכהונתו.

תרין משיחין - כנגד מידות יסוד ומלכות

ופשטות הביאור בזה הוא, כי הנה בענין 'ביאת המשיח' שעתידי אליהו הנביא
לבשר לנו, נודע שישנם תרין משיחין: משיח בן דוד ומשיח בן יוסף, והם בבחי'
שתי מידות שבקדושה; יסוד ומלכות, שעניינם שמירת הברית ואמונה. משיח בן
יוסף שייך למדת היסוד - מדרתו של יוסף הצדיק, ומשיח בן דוד הוא מרכבה
למדת המלכות, ענין אמונה.

הם שני הפתחים של בית הכנסת

ונודע ששני עניינים אלו עומדים בשערי הקדושה, וכדרך ש'יסוד ומלכות' הם
המידות הראשונות בקומת הספירות מתא
לעילא, להורות על שאי אפשר להיכנס
במחנה הקדושה בלעדיהם. ונרמז עניינם

בדברי הגמ' (ברכות ת). 'לעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים בבית הכנסת',
ולאמור הכוונה לשני פתחים אלו 'יסוד ומלכות' [ורמזו ב'שיעור שני פתחים',
כי תיבת 'שיעור' בגימ' 'יסוד ומלכות'], אשר על ידם נכנסים ל'בית הכנסת' -
שהוא מקום הקדושה.

בכל איש ישראל ישנה ניצוץ של משיח

ושייכותן של שתי מידות אלו לבחי' 'משיח' היא, כי הנה נודע ש'משיח'
איננו איש פרטי ומציאות פרטית בלבד, אלא בכל איש ישראל ישנה נקודה
וחלק של קומת משיח (מאור עינים בפרשתן [ד"ה לכן אמר] בשם הבעש"ט ז"ע). ועומק
עניינו של 'נקודת משיח' הוא: קדושה נשגבה הנטועה בלב כל אדם מישראל,
קדושת היהדות שבו, אשר עתיד להתגלות בגילוי רב ובפועל ממש ע"י תרין
משיחין אלו.

כל יהודי נחשב כשומר הברית ומאמין בה'

והנה שתי מידות אלו - אמונה ושמירת הברית - הינן קדושות הקבועות
בחזקה אצל כל איש מישראל, כי כל יהודי הינו קדוש בקדושת הברית, וכטעם
'ועמך כולם צדיקים' (ישעיה ס, כא), בחי' 'צדיק יסוד עולם', אשר מטעם זה
נחשבים כל ישראל כמהולים (ראה נדרים לא). וכמו כן כל יהודי מאמין בבורא
עולם, וגם אם אין הוא יודע מזה כלל, ואפילו כאשר הוא מבקש להעלים את
הדבר ולהכחיש אותו, בכל זאת חשוב הוא כמאמין בה' (והדברים ארוכים ואכ"מ).

כי כאמור, שתי קדושות אלו הינן חלק ה'משיח' שישנו בכל אדם, והן נקודת
היהדות הנמצאת בכל איש ישראל שאי אפשר להיפגם בשום פנים ואופן,
ואף גם כאשר הוא בהסתר ואינה נראית לעינים, בהכרח היא קבועה וקיימת
בתוכו, והיא עתידה להתגלות בהדיא ע"י תרין המשיחין, בן יוסף ובן דודי).

ב.

התעלותו של פינחס - בקנאתו על שתי קדושות אלו

הופעת אליהו הנביא בברית מילה ובליל פסח - ענין 'ברית' ו'אמונה'

ומעתה, מאחר שנבאר שענין 'משיח' הוא
התגלות שני עניינים אלו - אמונה וקדושת

פטרון הגליון - תמוז

נתנדב לעילוי נשמת

הרה"ח ר' אהרן ב"ר ישראל הכהן שבאנגלעט ע"ה
נלב"ע כ"ה תמוז תשמ"ז לפ"ק

ב. אליהו הנביא מבשר הגאולה שייך ג"כ לשתי קדושות אלו, ולכן מתגלה בברית מילה ובליל פסח. ראשית התנוצצותו במעשה דפער - שהיה גגם עריות ועבודה זרה. ועל כך כתיב 'המה בוכים פתח אוהל מועד' - הרומז על פתחי הקדושה.

ג. ביאת אליהו לפני משיח - לעמוד על אמיתת מהותו. ועל כך אמר בהר סיני 'לא ברוח ה' וגו' - על גילויים של שוא. משיח הוא סוד כמוס, ויש מקום לטעות בו, וזה ע"י שיטתו את הלכות קבועות שבתורה, וכמו שעשו כן משיחי שקר בכל הדורות. ואילו אליהו מקשר את סודות התורה לחלק הפשוט, ובכך הוא מברר את סוד משיח על נכון.

הברית - בכלל ישראל, הכי נמי 'אליהו הנביא' המבשר הגאולה, שייך גם הוא בוודאי לשתי קדושות הללו, שהרי מכיון שהוא המכין לנו את ביאתם של התרין משיחין, בהכרח שיש לו קשר ושייכות לעניינם.

ועל כן מצינו שדרכו של אליהו הנביא לבוא בעת התגלות שתי קדושות אלו בישראל. כי מצד אחד הרי הוא נקרא 'מלאך הברית' (מלאכי שם, א), וכנאמר כאן 'והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם', וכמו כן הוא מתגלה בכל ברית מילה לראות ולהעיד על קדושת ישראל (פרקי ד"ר פכ"ט). ומאידך מקובל בכלל ישראל שאליהו הנביא מופיע בבתי בני ישראל בלילי פסחים, שהוא זמן גילוי האמונה בעת צאתנו מארץ מצרים. הרי שמבשר הגאולה שייך גם הוא לשתי קדושות הללו - אמונה וברית, ענין התרין משיחין⁽²⁾.

חטא פעור פלל פגם בקדושת הברית ובאמונה

ועל פי הדברים האלה יבואר היטב מה שדייקא במעשה זה דפער התנוצץ גדולתו של פינחס זה אליהו - ויובן גם שייכותו לביאתו המקווה במהרה בימינו לבשר על הגאולה.

כי הנה בחטא בעל פעור נכללו שני פגמים: 'ערייות' ו'עבודה זרה', וכמו שכתוב (לעיל כה, א) 'וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב' - הרי עון גילוי עריות, ואחריו נאמר 'ותקראן לעם לזנות אל ה' ויכאל העם וישתחו לאלוהיהן' - הרי עבודה זרה, [וכמו שהביא רש"י מחז"ל (במדבר"ד כ, ט)]. הרי שבחטא זה נכללו פגם בקדושת הברית ובענין אמונה.

'המה בוכים פתח אוהל מועד'

ועל כן כאשר בא האיש מבני ישראל, זמרי בן סלוא, וקירב את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל - שחטא זה הלא כולל פגם הברית ופגם באמונה, נאמר בכתוב (שם פסוק ו') 'המה בוכים פתח אוהל מועד', כלומר שגם הדבר לבכיה על ענין שני פתחים הנ"ל, יסוד ומלכות, שנעשה עתה פגם בהם ע"י החטא דבעל פעור (וענין הבכיה שבכאן יבואר להלן בעז"ה).

פינחס - זה אליהו - נתקנא ביותר על חטאים האלה

וכאשר ראה פינחס שנעשה פגם וחטא בקדושות הללו, התלבש עזו וגבורה, ויקח רומח בידו, ויבוא אחר איש ישראל אל הקובה וידקור את שניהם וגו'. ולפי האמור מובן היטב מדוע פינחס דייקא הוא שהתעורר אז לפגוע בבעל ארמית זה, כיון שהוא מקושר ביותר לשני פתחים אלה - אמונה ושמיירת הברית. ועל כן כאשר ביקש הלה לפגום בשתי קדושות אלו, קם פינחס מתוך העדה, וקינא לאלוקיו, והיכה את איש הישראלי ואת האשה המדינית⁽³⁾. ובעובדא זו עלה לגדולה, ונתבשר בברית שלום מהקב"ה, עד שזכה להיותו מלאך הברית, המבשר שלום בא לעולם, בביאת התרין משיחין.

ג.

אליהו הנביא מברר אמיתת ענין משיח

אך ביתר עומק יש לבאר שייכות קנאותו הגדולה של פינחס קנאה בהריגתו את זמרי בן סלוא - לביאתו במהרה לבשר את בשורת הגאולה.

תפקידו של אליהו הנביא - לבשר את משיח של אמת

כי הנה מאחר שאליהו הנביא הוא שצריך לבוא ולבשר את ביאתו של משיח, וכדכתיב (מלאכי שם, ט) 'הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והגורא', נמצא שכל עוד שלא בא הוא לבשר כן, אסור לנו לקבל אף אחד להחשיבו כמשיח, כי בוודאי אין הדבר אמת, כיון שלא הקדים אליהו הנביא לבשרנו על הופעתו. ונמצא שחלק מתפקידו של אליהו הנביא הוא, לשמור על אמיתת ענין משיח, לא לסלף אותו ולא לזייף אותו ח"ו, אלא להיותו 'משיח צדקנו', לא משיח של שקר ח"ו.

'לא ברוח ה' לא ברעש ה' וגו' - רומזים על גילויי משיחי שקר ובענין זה מצינו בשעה שאמר לו השי"ת 'צא ועמדת בהר [סיני] לפני ה' (מ"א יט, יא-יג), נאמר שם בכתוב 'והנה ה' עובר ורוח גדולה וחזק וגו', לא ברוח ה'. ואחר הרוח רעש, לא ברעש ה'. ואחר הרעש אש, לא באש ה'. ואחר האש קול דממה דקה, והיה כשמוע אליהו וילט פניו באדרתו. ויש לומר שענין 'רוח' ו'רעש' ו'אש' אלו הינם גילויים גדולים של שוא, ורומזים לענין משיחי שקר שעמדו לישראל בכל הדורות, אשר ביקשו להשוות עצמם כמשיחים וגואלים. אמנם כאשר בא אליהו הנביא לחר סיני, מקום התגלות האמיתית, עמד על השקר שבהם, ועל כך אמר 'לא ברוח ה', 'לא ברעש ה', 'לא באש ה', כי כל אלו אינם גילויים אמיתיים. ורק כשמוע אליהו את ה'קול דממה דקה' עמד על כך שזוהי אכן התגלות האמיתית, ואז וילט פניו באדרתו ויצא ויעמוד פתח המערה.

הרי כאמור שאליהו הנביא הוא הקובע מיהו המכוון האמיתי ב'משיח', ועליו לסלק את טעות משיח של שקר, ולבשר על משיח של אמת.

ענין 'משיח' הוא סוגיא נעלמה מאוד

ועומק הדברים בזה הוא, כי הנה כל ענייניו של משיח הוא סוד גדול, נעלם ונשגב מאוד, ליבא לפומא לא גליא (תיקו"ז ג). וכן מצינו שענין משיח נתגלה בתורה בפרשתו של בלעם, וכמ"ש (לעיל כה, יז; ראה רמב"ם פ"א מהל' מלכים ה"א) 'אראנו ולא עתה וגו' דרך כוכב מיעקב' וגו', 'וירד מיעקב' וגו' (שם פסוק י"ט, וברש"י), והרי כל פרשה זו איננה אלא סוד גדול, שהשתמש הקב"ה עם ראש הסט"א בכדי לברך את ישראל, וכל מאורע זה נעלם מכלל ישראל לגמרי, ולא ידעו ממנו כלל. וכמו כן נתגלו כאן דברים סתומים ונעלמים ביותר, שלא היו שייכים לגלותם כי אם ע"י דבר ה' ששם בפי בלעם (ואכמהל"ב).

אליהו הנביא משיח את סוד ביאת משיח

ומעתה, כיון שכל פרשת משיח הינה סוגיא נעלמה ביותר, הנה כדי לעמוד על סוד זה כראוי, איננו דבר פשוט כלל, ויש מקום רחב לטעות בה ולבוא לידי מכשול ח"ו, וכדלהלן. ועל כן צריכים לאליהו הנביא, שהוא יבשר לנו את ביאת משיח, והיינו שהוא יגלה לנו את מהותו האמיתית של משיח צדקנו, כי על ידו בלבד נוכל לכוון אל האמת, ולצפות להופעתו הנכונה במהרה.

גילוי סודות התורה כראוי - באופן שהינם מותאמים עם חלק ההלכה

והטעם שדוקא אליהו הנביא הוא זה שעומד על אמיתת ענין משיח הוא, מפני שהוא מסוגל לגלות את סודות התורה בדרך הנכון, ובאופן שאין בהם מכשול. כי אחד מן העניינים של גילוי רזין דאורייתא באופן הראוי הוא, שהסוד צריך להשתוות עם פשטות ההלכה, וצריכים המה לעלות יחדו בד בבד, ואילו כאשר הסודות סותרים את הלכות מפורשות בתורה ובשולחן ערוך, הרי זה כהוראה והוכחה שאין זה גילוי אמיתי, כי בשום פנים ואופן אי אפשר לעבור על לא תעשה מפורש בתורה מכה 'סודות התורה'.

ואכן באליהו הנביא מצינו שנגלות התורה וסודותיה משתווים אצלו גם יחד. שהרי מצד אחד ידוע שהוא מתגלה אל הצדיקים כדי ללמוד עמהם רזין דאורייתא, הרי שהוא משתייך לחלק הסוד שבתורה. אך מאידך גיסא יש לו שייכות גם לחלק הפשוט וההלכה למעשה שבה, וכמו שרואים הרבה בחז"ל שאליהו הנביא בא לפשוט את הספיקות בהלכה, וכדרך שאמרו (ב"מ לו. ועוד) 'הא מונח עד שיבוא אליהו' וכדומה, וכן תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא (נדה עג). הרי שמעלתו המיוחדת של אליהו הנביא היא, שהוא מכון ומתאים את כל הסודות העליונים והנעלמים עם עולם ההלכה והפשט ממש (ראה בארוכה בגליון רכ"ב - חג הפסח דהאי שוא).

[וכמו כן כאשר נראה לפעמים שאכן ישנה סתירה בין הסוד לעומת ההלכה, הנה על כך בא ענייניו של אליהו הנביא, אם על ידו ממש, או ע"י ענייניו של אליהו, שהוא הדעת תורה של חכמי ישראל המקבלים ממנו, שדעת זו מבררת שלאמיתו של דבר אין בהם סתירה, ואכמה"ב].

א. וענין זה רמז בלעם הרשע בנביאותו על העם ישראל (לעיל כג, ט) 'הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב', כי תיבת 'בדד' רומז על 'ב' דלתות', ענין שני פתחים הנ"ל 'יסוד ומלכות', וזה מרמז על האמור, שקדושת ישראל, מה שהינם שונה מכל עם, היא בכך שהינם קדוש בקדושת שתי דלתות אלו - אמונה ושמיירת הברית. וכמו כן נאמר על זמן העתיד (דברים לג, א) 'ה' בדד יתנו ואין עמו אל נבר'.

ב. והכי נמי מצינו בכל הגאולות שנעשו לישראל בשאר הגלויות, שיש לכולן שייכות להתגלות שתי קדושות אלו, וכנודע שכל יתיקון ושורשן של כל הגאולות היא מן הגאולה העתידה, שאז יתגלו שני משיחין בפועל ממש. כי גאולת מצרים הרי היתה בזכות דם פסח ודם מילה, וכמו שדרשו ז"ל (פרקי ד"ר א"ש) בפסוק (ויחזקאל טו, ט) 'ואומר לך בדמיך חי' [עיי"ש שדרשו כן גם על הגאולה שבסוף מלכות רביעיית]; 'דם פסח' רומז לאמונה, ענין יציאת מצרים, ו'דם מילה' הוא קדושת הברית.

וכן הדבר ביו"ט פורים, שנעשה בו הנס ע"י מרדכי ואסתר, הרומזים על ענין הפתחים הנ"ל - יסוד ומלכות, וכטעם 'פתחיה זה מרדכי' (שקלים פ"ה מ"א). 'מרדכי' נקרא שמו 'מרדכי הצדיק' (מגילה י), מדת היסוד, וכן כתב האריז"ל (שעה"כ פורים) שמרדכי הוא הארת 'יסוד אבא'. ואסתר' יש לה ג"כ שייכות אל פתיחת שערים, וכדכתיב בה (אסתר ב, ז) 'יהי אומן את הדסה היא אסתר בת דוד', 'אומן' מלשון 'אמן', אשר על כך אמרו חז"ל (שבת קיט) 'כל העונה אמן בכל כוחו פותחין לו שערי גן עדן, שנאמר (ישעי' נב, ב) פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים', ו'אמונים' רומז לאמונה. הרי שמרדכי ואסתר הם כנגד שתי הקדושות - ברית ואמונה.

וכמו כן ביו"ט תנוכה, שהוא זמן הגאולה ממלכות יון, הרי יתיקנו חכמים להניח נר תנוכה על פתח ביתו (שבת כא), וזה רומז על ענין התגלות שני הפתחים המאירים בנרות תנוכה - שהינם חינוך והרגל לגאולה העתידה.

ג. ובענין זה יש לבאר מה שאמרו בזוה"ק (ח"ג ריז) שנדב ואביהוא נתגללו פינחס אצל מעשה זמרי [ראה בזה להלן (אות ה) בארוכה בעז"ה]. דהנה איתא בתיקו"ז (ג) שארבעה בגדי זהב מכפרים על עבודה זרה, וארבעה בגדי לבן מכפרים על גילוי עריות. ויש לרמז הדברים בשמות בני אהרן ויחזקאל ב' כ"י 'נדב' בגימ' ד' פעמים 'זהב' - כנגד ארבעה בגדי זהב, ו'אביהוא' עולה כמנין ד' פעמים 'בד' נה"כ - כנגד ארבעה בגדי לבן, המכונים בשם 'בד', כדכתיב (ויקרא טו, ז) 'תנונתו בד קודש ילבש, ומכנסו בד יהיו על בשרו, ובאבנטו בד יתגור, ובמצנפתו בד יצנוף'. ונמצא שנדב ואביהוא רומזים לשני מיני בגדי כהונה, המכפרים על שני חטאים אלה - עבודה זרה וגילוי עריות.

ומעתה, מאחר שפינחס זכה לכהונה בשעה שקינא על שני עוונות הללו, לפיכך זכה שיתגללו בו נשמות נדב ואביהוא המכונים לתיקון וכפרה של שניהם. ואכן מצינו שייכות בין 'פינחס' לבגדי כהונה, שהרי אחת ממשלות העזרה היא 'לשכת פנחס המלביש' (מדות פ"א מ"ד), הרי ש'פינחס' הוא הממונה על לבישת בגדי כהונה.

והוא הדין בדין, בענין גילויי שוא של ענין משיח, הנה כי כן מצינו במשך כל הדורות, שכל משיחי שקף ביקשו להשתמש עם סודות התורה להוכיח את טענותיהם המסולפות, אך היתה זאת באופן שהיו סותרות בהדיא את החלכות הקבועות והמפורשות בתורה. וממילא שימשו הדברים כראיה עצומה שכל עניינם הבל ותוהו, ואין בם מועיל. והרי זה חלק מענין גילוי אליהו המברר את אמיתת ענין משיח, שלא לטעות בו, ושלא לכזב אותו ח"ו.

ד.

חטאו של זמרי - שביקש לקרב משיח באופן בלתי נכון

ומעתה נשוב לבאר מה שמצינו ענין זה בראשית גדולתו של פינחס, בעת קנאותו לאלוקיו במעשה זמרי, אשר בעקבות כן זכה להיות מבשר הגאולה האמיתית לעתיד לבוא.

חטא דפערור נמשך מגילוי של בלעם הרשע

כי הנה כל חטא דפערור, וכמו כן טעותו של זמרי בן סלוא, נמשך מכח מה שקודם לכן נתגלה לכלל ישראל סודו של משיח ע"י בלעם הרשע כנ"ל. וכפי האמור לעיל, אין אתנו יודע עד מה בענין גילוי נעלם ונפלא זה, וממילא היה מקום שייכשלו בו כלל ישראל, וגם נשיא שבט מישראל, רח"ל.

כלל ישראל ביקשו להעלות ניצוצי הקדושה ממואב

דהנה כאשר ראו בני ישראל שנתעורר עתה ענייניו של משיח, חשבו שהזמן מסוגל שיתבררו ניצוצי הקדושה ממואב. שהרי מכח בלק מלך מואב נמשכו אליהם כל ברכות בלעם, ואלו הן ברכות נפלאות ביותר עד שנתגלה בהן ענין משיח, והרי שעוסקים עתה בסוגיית גילוי משיח העתיד לצאת ממואב.

וגם ידעו משיחי עתיד להיחלל מכח מעשים כאלו שאין לנו השנה בהם, והם בבחי' 'הנסתרות לה' אלקינו' (דברים כט, כח), וכענין לוט ושתי בנותיו (בראשית יט, ל-לח), שהוא 'אבי מואב עד היום', וכמעשה יהודה ותמר, שנאמר בו (שם לה, כו) 'צדקה ממני', שיצתה בת קול ואמרה 'ממני יצאו כבושים' (סוטה י:), וכדומה. וזה גרם להם לישראל שגם הם החלו לזנות אל בנות מואב, ובכזונה להעלות מהם ניצוצי הקדושה.

זמרי ביקש להתיר את כזבי ע"י סודות התורה

וכמו כן חשב זמרי בן סלוא שכבר הגיע עת התגלות משיח, והזמן מוכשר להעלות כל המקומות הנמוכים אל הקדושה, שזהו מן הדברים הגעלמים ביותר שייעשה בביאת משיחנו, ובכך טעה להתיר את כזבי, ולהשתדל על ביאת משיח ע"י מעשה שכזה.

אלא שהיתה טעותו בענין גילוי סודות פנימיים, סוד ביאת משיח - באופן שאינם מותאמים עם הלכות הפשוטות, כי על ידם ביקש להתיר לאוין מפורשים בתורה. והרי כאמור, התגלות שכזאת הסותרת את דברי תורה אסורה לנו בהחלט, ועל כך נאמר 'אין לך עסק בסנתרות' (תגינה יג), שאף לנו להתערב עם עניינים נעלים ונשגבים כאלו, שאינם אלא מעשה ידי הקב"ה עצמו. וממילא נמצא שטעותו של זמרי היתה כענין טעות משיח של שקר.

קנאות פינחס על קלקול שבגילוי סוד משיח

ולפיכך פגע בו פינחס בקנאותו הגדולה לה', כי כאמור הרי אליהו הנביא הוא שעומד על המשמרת לבלתי לקלקל את התגלות ריזן דאורייתא, ולבל כזוב את אמיתת סוד משיח, וזה ע"י שלא תהא בהם סתירה - ע"י מעשה בני אדם - למה שאסרה התורה הנגלית לנו ולבנינו. ועל כן כאשר ביקש זמרי להתעלל בעלילות רשע בחשבוני 'סודות התורה', קינא עליו פינחס, וידקור את שניהם, ובכך כיפר על בני ישראל⁽¹⁾.

ה.

קנאות פינחס היתה תיקון לחטא נדב ואביהוא

'והמה בוכים פתח אוהל מועד' כענין 'ואחיהם כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה'

ונבוא הרחוב את הדברים יותר בעז"ה. ונקדים את מה שכתוב בספס"ק שפת אמת בפרשתנו (תרי"ג, דיבור הראשון), על מה דאיתא בזה"ק בפרשתנו (ח"ג

ד.) שנדב ואביהוא נתגלגלו בפניחס אצל מעשה זמרי, דהנה אחר מיתת נדב ואביהוא אמר משה רבינו לאהרן ובניו (ויקרא י, י) 'ואחיהם כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה', אמנם לא מצינו מפורש שבכו בית ישראל על מיתתם. ומעתה יתכן לרמוז על מעשה זה, דכתיב 'והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית וגו', והמה בוכים פתח אוהל מועד, שכאן נגמר בכייה זו שעל נדב ואביהוא, עיי"ש המשך דבריו. היוצא מדבריו ז"ל, שבמעשה זו דקנאות פינחס על זמרי נעשה תיקון בענין חטא נדב ואביהוא.

חטא נדב ואביהוא - שביקשו לקרב את הנוקבא דסט"א

והענין הוא, כי הנה איתא בזה"ק (ח"א פסוק) שנדב ואביהוא ביקשו לקרב את בחי' נוקבא דסט"א - ליליית, ולהעלותה אל הקדושה, ועל כך נאמר (שם פסוק א) 'ויקריבו לפני ה' אש זרה', הרומז לבחי' אשה זרה. אולם לאמיתו של דבר נודע שהנוקב' דסט"א הינה קליפה קשה מאוד, יותר מבחי' הדבר שבה, ולפיכך לא ניתן לקרב אותה אל הקדושה עד עת קץ, וזה היה חטאם, שבעבור כן נעשו 'ותצא אש מלפני ה' וגו' וימתו' (פסוק ב').

'ואל יבוא בכל עת אל הקודש' - אי אפשר לקרב את המלכות דקליפה

[ועל כן, אחרי מות שני בני אהרן, הזהיר הקב"ה את אהרן הכהן 'ואל יבוא בכל עת אל הקודש' (שם טו, ב), ופירשו בזה"ק (שם, ח"ג נחג), 'שבכל עת' רומזת אל הנוקב' דסט"א הנ"ל, כמה דאת אמר (משלי ז, ה) 'לשמרך מאלה זרה', והיינו לומר שלעת עתה עדיין אין יכולים לקרב את האשה זרה אל הקדושה. כי אם 'בזאת יבוא אהרן אל הקודש' (שם פסוק ב), 'זאת' רומזת לבחי' 'עת' דקדושה, מדת המלכות - כנסת ישראל, איתה בלבד יכולים לבוא אל הקודש].

חטא נדב ואביהוא היתה טעות דקה

עכ"פ נמצא שחטא נדב ואביהוא היה בענין העלאת הנוקב' דסט"א, בסברים כי יש בכוחם לירד מעצמם אל מקום זה, ולהעלות אותה אל הקדושה. אמנם למעשה היו הם צדיקים גדולים, וכמו שנאמר עליהם (ויקרא י, א) 'בקרובי אקדש', אלא שטעו בענין זה טעות דקה ממש.

מה שלא הצליחו בעניינם היה מפאת כלל ישראל

ומעתה יש לומר, כי אילו היו כל ישראל עומדים במדרגה הראויה להם, אזי יתכן שהיו נדב ואביהוא מצליחים בעניינם, והיה עולה בידם להעלות גם את קליפה קשה זו אל הקדושה. ועל כך אמר הקב"ה לאחר פטירתם 'ואחיהם כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה', כלומר שאכן מוטל על כלל ישראל לבכות הרבה על השרפה אשר שרף ה', אחר שהם האשמים בכך, כי מחמתם נמשכה מיתת נדב ואביהוא.

גם זמרי בן סלוא רצה להעלות את הנוקבא דסט"א - אך ע"י מעשה עבירה

והנה גם זמרי בן סלוא טעה בענין זה, שגם הוא ביקש לקרב את הנוקבא דסט"א אל הקדושה, ולכן ביקש לישא את המדינית - בחי' אשה זרה, וכענין שהשתדלו עליו נדב ואביהוא, ובכזונה להעלותה אל הקדושה.

אמנם בוודאי היה חילוק גדול בין האופן שביקשו נדב ואביהוא לקרב את בחינה זו - שהיה בדרך קדושה, לבין האופן שבא זמרי לקרבה - ע"י מעשה עבירה.

במעשה זמרי התעוררו בני ישראל על חסרון הצלחת נדב ואביהוא

והנה עתה בשעה שקירב זמרי את המדינית לפני כל עדת בני ישראל, והכירו בני ישראל את ההבדל שבין עבודת נדב ואביהוא - לבין מעשה זמרי, עמדו על כך שכל מה שלא הצליחו נדב ואביהוא בעניינם לא בא להם כן אלא מחמתם, שמפאת חסרונם הוא שלא עלה הדבר בידם, ואשר מכח זה בא להם אח"כ מעשה זמרי שאכן נכשל בעבירה חמורה. ולכן בכו המה אצל פתח אוהל מועד, כי אכן היה עליהם לבכות ולהתאונן על ההתגברות הגדולה של הנוקבא דסט"א, שלא התעלה אל הקדושה ע"י נדב ואביהוא. ובכך השלימו כל בית ישראל את הבכייה שהיה להם לבכות על הסתלקותם ביום הקמת המשכן כנ"ל.

נוקבא דסט"א גרמת לילה ובכייה

ועומק ענין הבכייה הזאת הוא, כי הנוקבא דסט"א שייכת לבכייה ויללה, וכנרמז בשמה 'ליליית', ועל כן כאשר התעוררה כאן קליפה זו הקשה, ולא עלתה בידם לקרבה אל הקדושה, גרמה היא בכייה אצל עדת בני ישראל.

בכייית בני ישראל גרמה קנאות פינחס - ותיקון חטא נדב ואביהוא

וביותר יש לומר, כי מה שבני ישראל השלימו עתה את הבכייה על נדב ואביהוא, היא שגרמה שיתעברו נשמות אלו בפינחס, שמכח זה בא לקנא את קנאת ה' בזמרי - בכך שהורה שאסור עדיין לקרב את האשה זרה אל הקדושה, וזוה נתקן עניינם של נדב ואביהוא שנכשלו בכך. והנה בכך נתגלה ענייניו של אליהו הנביא, השומר על אמיתת ענין משיח, ועל כלליות ענייני 'הנסתרות לה' אלקינו, שלא יתגלו אלא באופן הנכון והראוי.

סיכום ותמצית:

ד. בלעם גילה סוד משיח - היוצא ממואב, ובכך נכשלו ישראל בבנות מואב, ברצותם להעלות ניצוצי הקדושה משם, ע"י מעשים שכאלו כבנות לוט, ויהודה ותמר. וכמו כן טעה זמרי בהתירו את כזבי. ופינחס קינא על כך כתפקידו לעמוד על סוד משיח.

ה. נדב ואביהוא ביקשו להעלות את הנוקב' דסט"א אל הקדושה, נכשלו בזה כיון שעדיין לא הגיע הזמן, וכמו שאמר אח"כ השי"ת 'ואל יבוא בכל עת אל הקודש'. חטאם היה טעות דקה - ובעיקר מצד שכלל ישראל לא היו ראוים לכך. גם זמרי רצה לקרב אשה זרה - אך ע"י מעשה עבירה. אז הכירו כלל ישראל את מה שגרמו הם שלא יצליחו נדב ואביהוא בפועלתם. וזוהי הבכייה שבפתח אוהל מועד - להשלים את 'ואחיהם כל בית ישראל יבכו את השרפה', ונגרמה ע"י האשה זרה' ששמה מורה על לילה. בכייה זו גרמה שתתקנו נשמות נדב ואביהוא, ויתעברו בפינחס שקינא לה'.

ד. וגילוי זה של 'דרך כוכב מיעקב' הביא גם את רבי עקיבא לידי טעות, בסברו כי פסוק זה קאי על 'בר כוכבא' שהוא משיח. אך אח"כ כשעמד על טעותו, קרא לו 'בר כוכבא' (ראה אי"ר ב, ד, ובפי' עין יוסף שם). ואכן 'כוכבא' הוא מלשון 'כזבי'. ונודע מה שכתב הרמ"ע מפאנו (נגלילי נשמות אות כ) שרבי עקיבא היה לגלול זמרי בן סלוא, ואשת טורנוסרפוס שנתגיירה ונשאה רבי עקיבא (ע"ז ב), היתה לגלול כזבי בת צור, ועכשיו נתקנו. ונמצא כי כל עמנו דמרי וכזבי חזר עוד על עצמו אצל רבי עקיבא עם אשת טורנוסרפוס. וכדך שטעה זמרי בכזבי' מכח הפסוק 'דרך כוכב מיעקב', כן היה מקום שיטעה גם רבי עקיבא מכח גילוי זה בבר כוכבא. ואכן טעותו של רבי עקיבא בוודאי לא היתה באותו גדר כמו זמרי, אלא שעכ"פ למעשה היה זה ענין שנעלם ממנו, בבחי' 'הנסתרות לה' אלקינו, ונמשך מכח גילוי ענין משיח שע"י בלעם.

א.

פינחס כלל בו אהבה ויראה לעומת טומאת פעור

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל (כד, יא).

הנה 'פינחס' הוא בני' 'יצחק', וכאשר לקח 'רמח' בידו (ה, י) צירף אליו גם את הגי' של 'אברהם'. והענין בזה הוא, כי בעון פעור נכשלו בשני העבירות החמורות עבודה זרה עם גילוי עריות ביחד. והנה עבודה זרה נקראת אלהים אחרים (שמות ב, כ) שהיא נפילה מן היראה האמיתית, ולכן עבודה זרה מוכנה תמיד בלשון חז"ל בשם 'יראה' (שבת פג; כל אחד ואחד עשה דמות יראתו וכו'). ואילו זנות היא בחי' אהבה רעה, והיא נפילה מן האהבה האמיתית להשיג"ת. ולכן בכחם ובזכותם של אבותינו הק' אברהם ויצחק, שהם שורשי לאהבת ה' ויראת ה' בתיקונם, בא פינחס והתגבר כנגד עון פעור שהיתה בו טומאה לעומת שניהם.

עוד יש בשמו רמז על אבותינו הק', כי הנה פינחס זה אליהו (והק' ח"ב קט), ואיתא כי שמו אליהו מרמז על השמות הק' א"ל הוי"ה [ועל כך רמזו הכתוב (תהלים קיח, כ) 'א"ל הוי"ה יואר לנו', כי א"ל הוי"ה היינו אליהו שהוא פינחס כנ"ל, ופינחס הוא בני' אור עה"כ, ולכן 'יואר לנו']. והנה 'אברהם' הוא בני' ה' פעמים א"ל, ואילו 'יצחק' הוא בני' ח' פעמים הוי"ה [ואכהמל"ב עין ה' פעמים], ונמצא כי אברהם ויצחק הם בחי' א"ל הוי"ה שתרמו בו אליהו כנ"ל.

והנה כשם שכלל בו אליהו את קדושת אברהם ויצחק, כן הוא ענין מה דאי' בזה"ק (ח"ב קט) שנתעברו בו נשמות נדב ואביהוא. כי הנה אי' בזה"ק (תק"ף ג) כי לעומת טומאת קלי' עבודה זרה ועריות היו בגדי הכהן גדול, ד' בגדי הזהב לעומת עבודה זרה [בענין גגל הזהב שהיה פגם ע"ז], וד' בגדי הלבן לעומת קלי' עריות [כי לבן מורה על מדת החסד, וזהו שורש האהבה הנפגמת ע"י עריות]. והנה 'נדב' הוא בני' ד' פעמים 'זהב', ו'אביהוא' הוא בני' ד' פעמים 'נד' שהוא הכינוי לבגדי הלבן בפסוק (ויקרא טו, ד), ונמצא כי בנשמותיהם של נדב ואביהוא שנתעברו באליהו, נרמזו שני הקלי' שביטל בעבודתו. והנה בזה"ק (שם) אי' כי בגדי הלבן הם כנגד ד' אותיות שם הוי"ה, ובגדי הזהב הם כנגד ד' אותיות שם אדני', ולפי הנ"ל נמצא כי אצל פינחס נתאחדו שמות הוי"ה ואדני' [כשם שנתאחדו בו א"ל הוי"ה]. ולכן נהפך אח"כ להיות מלאך, שכן הוי"ה אדני' הוא בני' מלאך'.

והנה מצינו אצל פינחס עוד ענין של התכללות, והוא מה שנתאחדו אצלו הנשמה והגוף. כי כל אדם בהגיע עת פטירתו מן העולם, עולה נשמתו לגנו מרומים בשמים, ואילו גופו נשאר בארץ מתחת. ואילו אליהו הנביא זכה לאחד את גופו ונשמתו בתכלית, עד שכאשר הגיע זמנו עלו ונתעלו גופו ונשמתו גם יחד לשמי מעל.

ויש לומר כי לבן אמרו חז"ל (במדבר כא, א) על פינחס 'בדיון הוא שיטול שכרו', כי על כל אדם אמרו (קידושין לפט) 'שכר מצוה בהאי עלמא ליבא', והוא לפי שהשכר האמיתי ראוי אל הנשמה כאשר היא בטוהרתה ללא הסתר הגוף, ולכן צריכה היא להיפרד מן הגוף כדי לקבל את השכר בעולם העליון. אבל אליהו שזכה לקדש את גופו כמו נשמתו, כוראי כי בדיון הוא שיטול שכרו משלם. ורמז יש בדבר, כאשר נחשב את שמו ב' פעמים כנגד הגוף והנשמה, נמצא כי ב' פעמים 'פינחס אליהו' הוא בני' 'שכר', ובה נרמז ענינו שהוא ראוי לקבל שכר.

ונמצא כי פינחס זה אליהו היה כולל בו כמה בחי', אהבה ויראה גוף ונשמה, ובה עמד לעומת פגם פעור כנ"ל, ולכן זכה לעיבור נשמות נדב ואביהוא. ויש לומר אשר דוקא מכת התכללות זו זכה לעיבור נשמות נדב ואביהוא, כי ידוע מספ"ק אשר ענינים היה שנכנסו בדביקות נעלית לפני ולפנים, והיתה דביקות נשמתם בבוראה גדולה ועצומה כל עד, כך שהגוף לא היה יכול לשאת זאת. ונמצא כי נשמתם התעלתה עד מאד, באופן שלא יכלו לצרף את הגוף להתעלות זו. ולכן כאשר פינחס בא וצירף וכלל את האהבה עם היראה ואת הגוף עם הנשמה כמבואר, זכה ונתעברו בו נשמותיהם של נדב ואביהוא.

ב.

קנאה נכונה מרבה שלום ועבודת ה' בלי גבול

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי (כד, יא).

כתוב בספ"ק נועם אלימלך לפרש את הדברים, כי האדם העובד את ה' על ידי השגות שכלו העצמי, הרי הוא מוגבל בגדרי שכלו ויכולת השגתו, ויש גבול ותכלית להיכן הוא יכול להשיג ולהגיע. אבל האדם המתעורר לעבודת ה' על ידי שהוא רואה איזה דבר טוב אצל חברו, וזה מעורר אותו לעשות גם הוא כמעשהו, יכול לעלות בלי גבול אפילו למעלה מן הטבע. ולכן אמר הכתוב "בקנאו את קנאתי בתוכם" שהיה פינחס מעורר אצל בני ישראל שיהיה להם קנאה לעשות כמעשהו, ועל ידי זה "ולא כליתי את בני ישראל" שנהיה להם התעוררות לעבודת ה' בלי גבול וכליון, עיי"ש עוד.

ויש לפרש קצת לערכינו בדרך העבודה את דבריו הקדושים. כי הנה יש קנאה רעה המוציאה את האדם מן העולם (אבות ד, כא), ולעומתה יש קנאה טובה המרבה חכמה (פ"ב סא). ובגדר החילוק ביניהם יש לומר, כי הקנאה הרעה באה מהשגה של גבול, כאשר האדם רואה איזה דבר טוב אצל חברו, והוא חושב שהטובה הזאת מוגבלת להיות אצל אחד לבדו, ולכן הוא מקנא בחברו למה זכה הוא לאותו דבר טוב. ומכאן קנאה זו הוא בא לידי שנאה, כי הוא מרגיש שאין הוא וחברו יכולים לזכות אל אותה הטובה, והרי חברו עומד לו בדרכו. מה שאין כן קנאה טובה המרבה חכמה באה מהשגה של בלי גבול, על ידי שהאדם משכיל להבין שאין שום הגבלה לאותה טובה הנמצאת אצל חברו, ולכן כאשר הוא רואה שחברו זוכה לאיזו טובה, הרי הוא מתעורר להשיג גם כן את אותה הטובה, אבל בלי להרגיש שחברו מונע ממנו את הטובה ההיא, אלא אדרבה מוכח חברו הרי הוא מתעורר לזכות גם כן לאותה טובה. וקנאה כזאת אין בה שום שנאה ותחרות, אלא אדרבה אהבה גדולה לאותו החבר שעורר אותו על זו הטובה.

ולכן אומר הרבי ר' אלימלך כי עבודת ה' הבאה מכת קנאה, היא עבודה בלי גבול. שכן מי שמתעורר בדרך הקנאה הטובה, הרי זה על ידי שהוא משיג שאין כל הגבלה למעלות הטובות. ולכן כשם שהוא יכול לזכות במעלות הטובות של חברו, כך הוא יכול לזכות גם לעלות עוד ועוד בלי גבול. וקנאה כזאת מעוררת אהבה ואהבה, ולכן נתברך פינחס בכרית שלום, כי הוא עורר בכלל ישראל קנאה כזאת המביאה לידי אהבה ושלום.

ובזה יש לפרש גם את הלשון של הר"א שם: שאחר שעשה פינחס דבר זה, הכניס קנאה בלב עם הקדוש, שמהוים והלאה יביטו על ארחותיהם בעינא פקחא, להיות רזיו ונשכר במצות ה', עכלה"ק. וענין 'עינא פקחא' זו היא ענין עין טובה, כי קנאה מתוקנת באה יחד עם עין טובה על טובת חברו כמבואר. ואמרו חז"ל כי על ידי טוב עין נמשכים ברכות (תנחומא ברכה א; ע"פ משלי כב, ט), והיינו לפי שזה מעורר שפע בלי גבול אשר זה הוא ענין הברכה. וזהו ענין ברכת השלום שקיבל פינחס, כמו שנאמר "לבן אמור הנני נתן לו את בריתי שלום" (כד, יב). כי השלום הוא כלי מחזיק ברכה (עקצין ג, יב), והיינו אשר השלום הוא הכלי לאותה ברכה הנמשכת על ידי טובת העין.

וקוראים פרשה זו בכל שנה בשבת הראשונה של ימי בין המצרים, או שבת לפני תחילת אלו הימים. כי חורבן בית המקדש נהיה על ידי שנאת חנם (ויקרא טו), אשר שנאה זו התחילה עם קנאה שלא בתקינה שהביאה לידי שנאה כמבואר. ולכן מקדימים את הרפואה למכח, בקריאת פרשת פינחס אשר עורר קנאה המביאה לידי אהבה ושלום, אשר קנאה זאת היא שורש וכלי מחזיק ברכה לבנין בית המקדש.

ג.

פינחס הפריד את הצירוף מ'ות' והמשיך בו אור

הייתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנות עולם תחת אשר קנא לאלקינו וכפר על בני ישראל (כד, יג).

איתא בילקוט ראובני על הפסוק "וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו" (כד, י): "ראה אות מ' חתומה בדם פורח באויר, וקודם שהתחבר עם ו'ת, הקדים ושתפה בשמו שהוא ר"ח, ונעשה רמח" וכו'. דהיינו אשר פינחס צירף את שמו שהוא בני' ר"ח עם האות מ' הפורחת באויר, כדי שלא תצטרף לאותיות ו'ת' להיות 'מות' ח"ו. ולכן נחשב שלקח 'רמח' בידו שהוא ר"ח עם מ', ובהו המשיך מדת 'רחס', עיי"ש.

ויש לפרש את הדבר, כי 'מוב' עה"כ היא בני' מ', ואילו 'זמרי בן סלוא' הוא בני' ו'ת, ולכן כאשר רצה זמרי לקרב את כובי, היה זה גורם לחיבור אות מ' עם ו'ת ח"ו. ואז בא 'פינחס' ויקח רמח בידו, שלקח את האות מ' וצירפו לשמו, ובהו מנע את החיבור ביניהם. והיינו על ידי שהכניס את שמו בניהם כאשר צירף אותו אל המ', ועל ידי זה לא היו יכולים אותיות 'מות' להתחבר.

ומה שהפריד 'פינחס' בין האות מ' לאותיות ו'ת, הוא על דרך מה שכתוב בזה"ק (ע"י ח"א לג) על הפסוק "הרי מאורות" (בראשית א, ד), שיש כאן תיבת 'אור' המפרידה בין אותיות 'מות', עיי"ש. וכמו כן הוא גם בענין זה, כי 'פינחס' הוא בני' 'אור' עה"כ, ולכן הוא דוקא הפריד בין אותיות 'מות' כמבואר [וזה הכולל שניתוסף במנין 'פינחס' על 'אור', הוא הא' החסר ב'מובי' להיות בני' מ'. והענין הוא כי א' זו החסרה אצלה הוא שורש תיקונה, ולכן נכנס הא' אל 'פינחס'. וזהו ענין ל"ש מלקות ול"ש מלאכות שהן ארבעים חסר אחת, כי האחת היא בחי' הניצוץ הטוב שיש בתוך החטא, ואכמ"ל]. ונמצא על ידי שהכניס פינחס את עצמו בניהם, נהיה כאן ענין 'מאורות' תמורת 'מות', וזה מרומז בסופי התיבות עולם' תחת' אשר' קנא' לאלקינו' שהם 'מאורות'.

ד.

בנות צלפחד רצו להשיג את מדת המלכות

כן בנות צלפחד דוברות (כו, ז).

אריץ ישראל היא בחי' מדת המלכות, ועסקו בנות צלפחד לזכות לקבל חלק בארץ ישראל, כי נשים הן בחי' מדת המלכות, ורצו לקבל את החלק שלהן בארץ ישראל הרבונת על מדת המלכות. והזכירו בדבריהן "למה יגרע שם אבינו" וגו' (כו, ד), כי 'שם' הוא גם כן בחי' מדת המלכות, כדאי' בזה"ק (ח"א קטב) על פי הפסוק (ש"ב ט, יג) "ועש דוד שם", והיינו שעסקו בזה לקבל שייכות עם קדושת מדת המלכות. וזהו שאמרו "כי בחטאנו מת ובנים לא היו לו" (כו, ז), כי בחטאו מות' עה"כ בני' מלכות', ובנים לא היו לו' בני' המילוי של 'מלכות' (פי מ"ד פ"ו י"ז י"ז), ונמצא הכל בני' מלכות' במילואו.

והסכים הקב"ה לדבריהן, ואמר למשה רבינו 'כן בנות צלפחד דוברות', 'בנות צלפחד' עה"כ בני' שם אדני' במילואו (אלף ד"ח ט"ו י"ד - תע"א) שהוא השם של מדת המלכות, ותיבת 'דברות' הוא בני' המילוי בלבד של שם אדני' (לף ל"ח ו"ן ו"ד - תר"ז).

ה.

לימוד תורה שבכתב לנשים

כן בנות צלפחד דוברות וגו' (כו, ז).

פי' רש"י: "כך כתובה פרשה זו לפני כמורים", ויש להבין מה ההדגשה בזה שהפרשה הזאת כתובה, והלא היה יכול לומר כי זו היא ההלכה הנכונה ותו לא.

ויש לומר על פי דברי חז"ל רבי אליעזר אומר, כל המלמד את בתו תורה כאילו לומדה תפלות' (פסח כ, ב), שאין ראוי לנשים ללמוד תורה. אבל מבואר בבית יוסף (א"ח מו בשם האגור ומהר"ל) דהיינו דוקא בתורה שבעל פה, אבל תורה שבכתב מותר להן ללמוד. ולפי זה יש לומר שרצו חז"ל להדגיש שלא לימד אותן משה רבינו דבר השייך לתורה שבעל פה, ואפילו שהיו 'בנות צלפחד דוברות' דברים בפיהן, אבל 'כך כתובה פרשה זו' והיא חלק מן התורה שבכתב, ולכן מותר היה ללמד אותן הלכות אלו.

האירה פניך על עבדך:

להוסיף אור כדי לסלק את החושך

א. למדני לעשות רצונך: ללמוד על מנת לקיים

עובד ה' רוכש ידיעות רחבות בספרים הקדושים | ככל שאדם מונה בסוגיא בעבודת ה' כך הדברים יותר בוערים בו | לומדים תורה כדי להכיר את מי שאמר והיה העולם | איך אתה יכול לומר פלפולים וחילוקים ואיך יודע הלכות פשוטות בהלכות תפילה | חובה קדושה על כל אחד לקבוע עיתים ללמוד הלכה למעשה

ב. והנחש היה ערום: היצר הרע בא עם כל מיני 'דרשות' והעיקר לייאש את האדם

כאשר האדם בא לחזור בתשובה עליו להכיר את תחבולות היצר למונעו מתשובה | הוא מרפה את האדם מן התשובה על ידי שמצייר בפניו את הסיגופים שעליו לעשות | יש לו אינטרס אחד ויחיד: לייאש את האדם | קודם החטא היצר מסית את האדם על ידי שמקטין את חומר החטא | האדם מרגיש בנפשו שחטאיו גברו עד השמים - מהיכן יידע מאיזה צד המחשבות הללו באים | הכלל הוא: תשובה מועיל תמיד

ג. ודרך תשובה הורית: אור התשובה שחסידות האירה בעולם

תיאור של בעל תשובה מלפנים | סיגופים ועינויי הגוף היו להם חוקם של בעלי תשובה | הגם שהרמב"ם משבח את הבעל תשובה שסובל את הבזיונות בדממה - הוא אינו אומר שעליו לחפש בזיונות | דרך החסידות אומרת: ככל שמרבים ומגבירים את האור כך מסלקים ומכלים את החושך | אור הבעל שם טוב מתחלק להרבה ניצוצות | תורת החסידות מגלה את אור התשובה

א.

למדני לעשות רצונך: ללמוד על מנת לקיים

רק מי שלומד - יודע

המסילת ישראלים ישרים כאן בפרק יב מדבר אודות הנחיצות ללמוד תורה כדי שהאדם ידע את המעשה את יעשה; הן לימוד ההלכה לדעת כדת מה לעשות על כל צעד ושעל, על מנת שכל אורחותיו יהיו מושגות על אדני התורה ועל פי ההלכה הצרופה. כי כל יהודי צריך ללמוד ולחזור שוב ושוב על כל ההלכות אשר הוא נדרש אליהם מידי יום. והן לימוד המוסר שמעורר את האדם לתת את דעתו על כל פרט ופרט בחייו, להשגיח ולפקח על מעשיו, על כל הסדר היום שלו, שאכן יהיו טובים וישרים כרצונו יתברך שמו. כי האדם מטבעו אינו ער ופיקח מעצמו כדי להבין את אשר לפניו ואם לא ילמד לא ידע; וכלשון המסילת ישראלים: "אין אדם נולד חכם" - אתה לא נולדת חכם! אתה צריך להשקיע בזה כוחות! עליך ללמוד עוד ועוד ולא להרפות, אלא תמיד לחפש איך אני יכול להשלים את עצמי יותר ויותר. וצריכים ללמוד ספרים שונים ולרכוש ידיעות רחבות - יש לנו 'אוצר' גדול של הייליגע ספרים, ספרי מחשבה ומוסר, ספרי חסידות מכמה וכמה 'חדרים', ממש עולם מלא - כל ספר נוגע בנקודה אחרת, שהאדם מעצמו לא היה משיג זאת אל ליבו. בוודאי שאין הכוונה לדלג מספר לספר וללמוד כל יום איזה ספר חדש, זעיר פה זעיר שם, שהלימוד הזה אינו נקבע בליבו ובמוחו ואין זה צורה של לימוד. אלא שעם הזמן - ככל שיקדיש זמן קבוע ללמוד מוסר וחסידות - ילך ויתקדם וילמד עוד ענין ועוד מושג, עוד ספר ועוד ספר, וכך במשך הזמן יקנה הבנה ומחלטים במשנתם של גדולי הדורות.

לימוד קבוע בונה אצל האדם 'שכל של מוסר'

המסילת ישראלים ישרים מדגישים עוד נקודה: שגם אם לא מצאת שום חידוש בדברים שלמדת, הנה עצם לימוד המוסר יעמוד לך שלא תשקע בתרדמת הזמן. אדם שלומד מוסר בקביעות ומתרגל לחשוב מחשבות והתבוננות של מוסר - קונה לעצמו שכל של מוסר. עם הזמן הוא בוחן את כל מעשיו באספקלריא של מוסר, הוא כבר לא עושה מעשים מאליהם - 'אבי עגמאכט' - בלי להקדים להם מחשבה ושימת לב! וכשאדם חי כך, עוד יום ועוד יום, עוד תקופה ועוד תקופה, הוא כבר לומד למצוא את הענינים - כל פרט ופרט - שעליו לתקן ולשפר.

כך הוא טבעם של דברים: כאשר אדם חושב ומהרהר שוב ושוב אודות ענין מסוים - 'עס באנעמט אים' - הענין הזה בוער כעת בקרבו ומעסיק את מוחו, הוא ממילא חושב על זה באופן אחר לגמרי משאר בני אדם. יש לו מהלך המחשבה שונה בבואו להתייחס לכל הנושא הזה.

רוב הלימוד בישיבות אינו הלכה למעשה

בדברי המסילת ישראלים הללו יש קצת מן החידוש, כי בדרך כלל בעולם - אין די ברייטע אידישע וועלט' - הענין של לימוד התורה הוא נושא שעומד לעצמו ולא דוקא מקושר כל כך עם הענין של ללמוד על מנת לקיים. ובפרט בימינו בעולם הישיבות אשר עיקר ההדגשה הוא על לימוד העיון; ללמוד סוגיות בעמקות לארכה ולרחבה, וחלק ההלכה כמעט ולא תופס מקום ולא משקיעים זמן ראוי בלימוד ההלכה למעשה.

ובאמת עיקר הנקודה של לימוד התורה אכן אינו מיוסד דוקא על הידיעה של הלכה למעשה, כי המצווה של לימוד התורה - כל מה שאנו לומדים גמרא וסוגיות הש"ס, וכל הלומדות וההגדרות כל המלחמתה של תורה' - נועד בעיקר כדי לבנות את הקשר עם נותן התורה: כדי לקנות קדושת התורה! כדי לזכך את הנפש ולהאיר בנו את אור הנשמה. קדושת התורה מרוממת את האדם: המאור שבה מחזירו למוטב! על ידי האור והמתקנות של תורה יכול האדם ליהפך לאדם אחר לגמרי! וכדי להשיג את המטרה הזאת לא צריכים ללמוד רק כדי לקיים, ובכלל, אין כל כך נפקא מינה באיזו דרך לומדים, כל הדרכים טובים וישרים - כל דור וכל מקום יש לו את דרך הלימוד שלו ועל ידי כל דרך אפשר להתקשר לקדושת התורה - ובלבד שיהא כל כולו מונח ושקוע בתורה! שילמד בהתמדה רבה שעות על גבי שעות! שלא יסיח דעת מתורה! הן אם הוא משקיע כוחות בלימוד בהבנה ובעיון התורה, הן אם עיקר הדגש אצלו הוא ידיעת התורה - אבל העיקר שידבק את עצמו בתורה! שיתקשר עם קדושת התורה.

ואין בור ירא חטא

ברם עם כל זה ישנו בחז"ל את כל הנושא שצריכים ללמוד תורה 'לשמור ולעשות ולקיים'. שעל אדם פשוט לשבת וללמוד כדי לדעת את כל הלכות התורה - ללמוד על מנת לקיים בפועל ממש, לשמור ולהקפיד על כל קוץ ותג וכל סעיף

קטן בשלחן ערוך. ובפרט צריכים להיזהר להיות בקיאים בהלכות הנוגעות למעשה; וכמו שאמרו חז"ל (קידושין מ:): "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה". ואפילו נשים שלא מוטלת עליהן חובת לימוד התורה, גם מברכות הן בשם ומלכות 'אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה', כי אכן גם הן צריכות ללמוד את ההלכות שנוגעות אליהן. והרי נמצא פשוט, שחלק נכבד של מצות לימוד התורה הוא בהדיא הלימוד שיש בו כדי לדעת ולקיים.

בחורים שיושבים ולומדים כל היום 'גמרא מיט תוספות' צריכים בייחוד להקדיש עיתים קבועים ללמוד הלכה למעשה. בלי ללמוד הלכה בקביעות, הוא יהיה למדן גדול, ממש סיני ועוקר הרים - 'ער וועט דרייען מיטן פינגער א גאנצען טאג' - אבל כאשר יבוא לפניו איזו שאלה פשוטה הוא עומד שם כמו 'עם הארץ' ואינו יודע בין ימינו ושמאלו - הוא אך בקושי יודע באיזה חלק שלחן ערוך עליו לחפש את התשובה לשאלה. סוגיות וחילוקים והגדרות הוא יודע באופן נפלא, אבל שאלה בהלכות ברכת הפירות או הלכות שבת? מאן דכר שמיה! ומצב כזה עומד בסתירה מוחלטת לכל המושג 'תורה' - שהיא מלשון הוראה: התורה מורה הוראה לאדם כדת מה לעשות על כל צעד ושעל! הרי אין לזה שום הגיון: כאן הוא עובד על שלימות הבנה, והוא לא מוכן לוותר על הבנה וחריפות בכל קוץ ותג, וכאן הוא נכשל בחילול שבת רחמנא ליצלן. הוא רוכש עוד ועוד ידיעות בכל מרחבי הש"ס, הוא לומד סוגיות שאין להם שום 'למעשה' בזמננו, הוא לומד יבמות, עבודה זרה, חולין ומנחות, בו בזמן שבהלכות תפילה, הלכות יום טוב וחול המועד הוא אינו יודע ולא כלום. הייתכן כזאת!?

והגם שכל ימיו גדל והתחנך בין ערליכע אידן ובבית כשר וישר, אבל עדיין ישנם אין שיעור של הלכות וענינים בכל תחום שאם לא לומדים אותם - פשוט נכשלים! ולא רק לעת מצוא כאשר מזדמנת איזו 'שאלה', אלא אפילו בדברים פשוטים בחיי היום יום, ישנם כל כך הרבה הלכות שאנשים אינם בקיאים בהן והם נכשלים שוב ושוב; כמו הלכות תפילה, הלכות ברכות, הלכות שבת וכדומה, שישנם בכל אלה דברים פשוטים וברורים - 'אפענע הלכות' - שאין עליהם שום חולק, ולדאבוננו אנשים נכשלים בהם בזה אחר זה. וכל זה נובע אך ורק

נקודות:

אדם שלומד מוסר בקביעות ומתרגל לחשוב מחשבות והתבוננות של מוסר - קונה לעצמו שכל של מוסר. עם הזמן הוא בוחן את כל מעשיו באספקלריא של מוסר, הוא כבר לא עושה מעשים מאליהם - בלי להקדים להם מחשבה ושימת לב! וכשאדם חי כך, עוד יום ועוד יום, הוא כבר לומד למצוא את הענינים שעליו לתקן ולשפר

בחור שיש לו קצת 'חוש' ברוחניות, הוא רוצה להתנהג כמו שראוי לחסידישע בחור, רוכש גם ידיעות במנהגי ישראל. את המנהגים שנוהגים אצלו בביתו או בקהילה שלו – איך שהם קבלו מאבותיהם ורבותיהם – עליו לדעת. מנהגי ישראל וכל הדברים שמקובלים במסורה בכל אידישע שטוב הם חלק מן התורה, ועליו לשים אל ליבו ולקלוט איך נוהגים בכל מצב, בשבת וביום טוב ובכל מצב שמזדמן

~
אחת התחבולות הידועות של היצר הרע היא שהוא מגדיל ומעצים את החטא עד שמי השמים... הוא נהיה יותר פרומער מכל הפרומערס שבעולם... הוא תיכף ומיד מעבה ומנפח את החטא עד שבא לקבוע הלכה פסוקה שכלל לא מועיל תשובה על זה. ואם מועיל קצת, אזי רק בתנאי שיעשה תשובה חמורה – שכלל אינה לפי כוחותיו ומדרגתו

מחסרון ידיעה! הם פשוט לא למדו! הם לא מכירים את ההלכות הללו ומתנהגים כמו 'עמיראצים'.

לכל הפחות ללמוד בספרי 'קיצורים'
לא יתכן שבחור משקיע את כל כוחותיו ב'בבלי', הוא לומד סוגיות וקונה ידיעות בכל מרחבי הש"ס, ולגבי הלכה למעשה הוא נשאר כמו ילד קטן שלא קרא ולא שנה. גם אם לא לומדים בעיון ולא נכנסים לכל העומק של ההלכה, עדיין מוכרחים על כל פנים להקדיש זמן ללמוד הלכה למעשה! **תלמד משנה ברורה! תלמד ספרי קיצורים! אבל אל תשאר עם הארץ שאינו מוצא את ידיו ורגליו בדבר הלכה!** צריכים לרכוש ידיעה לא רק בחלק של 'אורח חיים', אלא גם ללמוד הלכות כיבוד אב, הלכות מזוזה, הלכות יחוד הלכות ריבית, וכדומה ועוד ועוד. אפשר ללמוד את ההלכות הללו בקיצור שלחן ערוך או ללמוד שלחן ערוך עם באר היטב, כך רוכשים לפחות איזה 'שטיקל ידיעה' בשלחן ערוך ויודעים איך להתנהג כמו יהודי.

לרכוש קצת בקיאות והבנה במנהגי ישראל
בחור שיש לו קצת 'חוש' ברוחניות, הוא רוצה להתנהג כמו שראוי לחסידישע בחור, רוכש גם ידיעות במנהגי ישראל, הוא יודע מה עושים ולמה עושים, ולא עושה מעשה קוף בעלמא בלי שום ידיעה. כמובן שאין הכוונה שעליו קצת להתחיל לברר ולהכיר את כל המנהגים של כל הצדיקים ושל כל התצרות, **אבל את המנהגים שנוהגים אצלו בביתו או בקהילה שלו – איך שהם קבלו מאבותיהם ורבותיהם – עליו לדעת.** מנהגי ישראל וכל הדברים

שמקובלים במסורה בכל אידישע שטוב הם חלק מן התורה, זה חלק ממה שנאמר (משלי א. ח): 'אֶל תִּשָּׁשׁ תֹּרַת אִמְךָ', ועליו לשים אל ליבו ולקלוט איך נוהגים בכל מצב, בשבת וביום טוב ובכל מצב שמזדמן. ובמשך הזמן לרכוש ידיעות בטעמי המנהגים הללו ולדעת בעל עת ועת איך מתנהגים בזה ואיך מתנהגים בזה.

המסילת ישרים תובע מן האדם לרכוש ידיעות בעולם המוסר
והאמצעי השני כדי להיות יהודי כדת של תורה - אומר המסילת ישרים - הוא לימוד המוסר. ובאמת אין הדבר נהיר כל צרכו: הלא הוא מדבר כאן אודות אדם שכבר עבד על פי הסדר; הוא כבר עבד על זהירות, זריזות, ונקיזות, נו, מוכרח אם כן שהוא אדם כזה שכבר למד מוסר והוא משקיע כוחות בעבודת ה'; ומדוע אפוא צריכים להוזהר אותו קצת על לימוד המוסר - הוא הרי בוודאי לומד מוסר! 'מוסר' הוא אצלו מילתא דפשיטא, לולא שהיה לומד מוסר הרי טרם היה מגיע לפרק יב...

בפשטות נראה כי אין כוונתו לדבר כאן על שיעור עיון במוסר - לקחת מזה אחת וללמוד אותה הדק היטב ולעמוד על כל גרייה ודקדוקיה, אלא על הנחיצות לרכוש ידיעה רחבה בכל 'עולם המוסר'. כי האדם צריך שיהיה לו ידיעות רבות ולרכוש השקפה נכונה באידישקייט. כאשר אדם לומד אגדות חז"ל או שמקבל סיפורים נאמנים על גדולי ישראל, הוא מבין ולומד לדעת איך הם התנהגו בכל מצב: מתי החמירו על עצמם ומתי ראו לנכון להקל? מתי צריכים אן ורק בטחון - בלי שום

ב.

והנחש היה ערום: היצר הרע בא עם כל מיני 'דרשות' והעיקר לייאש את האדם

השתדלות, ומתי צריכים להתעסק עם השתדלות? מתי התנהגו בענוה ובשפלות ומתי לבשו על עצמם עזות דקדושה?!

הוא עובד ה' גדול אבל חסר לו ידיעות ושימוש תלמידי חכמים

ניתן לראות לפעמים אדם שהוא עובד ה' גדול, אדם ירא שמים מרובים ותלמיד חכם, אבל הוא עושה טעות אחר טעות במהלך שלו. ומי שקצת מבין רואה שאדם זה חסר לו 'ידיעות'... **לא חסר לא יראת שמים ולא יראת חטא, חסר לו קצת מושגים** - 'אביסל ברייטקייט' - ושימוש תלמידי חכמים. הוא אכן ראה בספר פלוני שצריכים לעשות כך וכך, אבל הוא מכיר רק צד אחד של המטבע, הוא לא יודע שבספרים אחרים מדברים על ענין בהרחבה - 'עס איז א גאנצע מדובר' - וצריכים להכיר את כל ההיקף כדי לקבל את התמונה השלמה ואת המשקל הנכון. הוא מצידו רוצה רק טוב וכל כוונתו לטובה - אבל מחסרון ידיעה הוא טועה נמרצות.

ישנם מדרשים ומאמרי חז"ל שצריכים להיות יסוד מוסד אצל כל עובד ה' - דברים שעומדים ברומו של עולם, דברים שצדיקים מסרו אותם מרב לתלמידי והספרים מדברים עליהם רבות - וחסרון הידיעה עומד לו בעוכריו, הוא פשוט אינו יודע וממילא הוא נכשל. ובוודאי גם בזה לא מצפים מן האדם שירכוש את כל הידיעות ביום אחד - ואין הקב"ה בטרוניא עם בריותיו, **אבל צריכים להתחיל... צריכים לעשות את הצעד הראשון... לעשות 'סדר' למדרש ולאגדות חז"ל, ללמוד ספרי מוסר, לא להיות מצומצם.**

ומטפח אינם אלא כדי להשיג מהם תועלת; שילוו לו מעות בעת שיצטרך להם, שישקיעו כספים בעסקיו וכדומה, אבל בו ברגע שהוא כבר קיבל מחברו את מה שקיווה להשיג על ידו, והוא כבר לא רואה איזו תועלת תצמח לו ממנו, הוא פונה והולך לזרוק וכלל אינו מתייחס אליו - 'ער האט אים אין בידעם' - ולא איכפת ליה ממנו ולא מידו. אדם כזה, כאשר יש לו חשבון שיכול להרוויח יותר על ידי שיסתכסך עם חבריו - הוא אינו מהסס לרגע. הוא פשוט מפנה לו עורף כאלו שאינו מכירו כלל. יש לו רק דבר אחד בראש: אני צריך לעשות הרבה כסף.

איך היצר הרע מגדיר את עצמו

כאשר יעקב אבינו שאל את שרו של עשו מה שמו, ענה לו השטן: למה זה תשאל לשמי. הוא אומר ליעקב אבינו במילים אחרות: "למה אתה שואל אותי מה שמי ומה השיטה שלי?!" **אין לי שום שיטה ואיני נאמן לשום שיטה ואני כלל לא צריך שיטה!** אני רק רוצה את הרווחים שלי - וזולת זאת כלום! **לפעמים אני עם הארץ ולפעמים תלמיד חכם! לפעמים אני מודרני ולפעמים אני קנאי! לפעמים אני לץ ולפעמים אני מתלבש בחרדת קודש... אין לי 'שם'! מה שמועיל עבורי - זה מה שאני עושה."**

והסר שטן מלפנינו ומאחורינו

כשאדם עומד לפני ניסיון - קודם שחטא, בא היצר ומזלזל בחומרת הדבר: "עה, זה לא חמור כל כך כמו שאתה חושב! רבים וטובים עושים כן! אל תעשה מזה עסק גדול! גם אם תתחרט אחר כך, תמיד תוכל לחזור בתשובה ולהתחיל שוב כלא היה." אבל רגע אחר כך - אחרי שכבר נפל ונלכד

דרכו של היצר הרע להגדיל את חומרו החטא
ראשית דבר צריך לדעת: כאשר יהודי נכשל באיזה חטא חס ושלום, או שעד עכשיו חי חיים של פריקת עול וכעת עתה זכה להרהור תשובה ורוצה לתפוס את עצמו ולחזור בתשובה על העבר, עליו להכיר היטב את היצר הרע שהוא עתיד לפגוש תיכף ומיד בשלב הראשון, ולהיות מוכן ומזומן להשיב מלחמה השערה. **אחת התחבולות הידועות של היצר הרע היא שהוא מגדיל ומעצים את החטא עד שמי השמים... הוא נהיה יותר פרומער מכל הפרומערס שבעולם... הוא תיכף ומיד מעבה ומנפח את החטא עד שבא לקבוע הלכה פסוקה שכלל לא מועיל תשובה על זה.** ואם מועיל קצת, אזי רק בתנאי שיעשה תשובה חמורה - שכלל אינה לפי כוחותיו ומדרגתו. וכשאדם שומע את כל זה, ממילא כבר נשבר ליבו בקרבו, הוא מרגיש שממש אפסה תקווה, והוא מייאש את עצמו לגמרי - ואכן זה הוא כל מגמתו וכוונתו של היצר הרע, לשבור אותו ולהכריעו עולמית.

היצר הרע דומה לאדם שכל כולו מושפע מאינטרסים

ישנם אנשים שפועלים רק מתוך 'אינטרסים' וחשבונות שמועילים להם. למשל אדם שאינו רואה לנגד עיניו שום דבר - זולת ממון. כל מה שעושה ולכל מקום שהוא פונה יש לו כוונה אחת ויחידה: כסף! הוא רק מחפש רווחים; 'געלט מיט געלט אין נאכאמאל געלט'. הוא אינו נאמן לשום קשר ושייכות שיש לו. אם הדבר נוגע לרווחים ולעשיית הון, הוא מניח הכל בצד - את דעותיו מאתמול ואת חבריו מאתמול - ובלבד שישגי את חפצו ויעשה עוד כמה 'דולרים'. כל הקשרים שהוא בונה

ידיעת דרכי התשובה נחוצה מאד לכל עובד ה'
עד כאן עסק המסילת ישרים בסוגיא של מדת הנקיזות באריכות רבה, וכאן יש מקום לדבר אודות ענין שכלל לא הזכיר בדבריו, אמנם יש לו שייכות גדולה עם מדת הנקיזות - והוא הנושא של תשובה. ובאמת זה פלא: למה אכן לא הזכיר המסילת ישרים את ה'תשובה' בכל ספרו? המסילת ישרים הוא כעין 'כל בו' לכל עניני עבודת ה', והוא אכן מדבר רק בתמצית מכל מדה, אבל למעשה הוא מייסד מהלך שלם לכל עובד ה'. הוא עובר בקצרה על כל ענין שעובד ה' צריך לדעת ולעבוד עליו; על כל הסולם של התנא רבי פנחס בן יאיר ועל דברים המסתעפים ממנו, נו, למה אפוא הוא מדלג על ענין התשובה? וכי מי אינו זקוק להגיע לתשובה; כמו שאמר קהלת (קהלת ז. ט): 'כִּי אָדָם אֵין צְדִיק בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יֵעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא', החובות הלבבות כתב פרק שלם של 'שער התשובה' והוא כותב שם שרוב עובדי ה' הם בעלי תשובה, הרי שיש לפנינו איזה צריך עיון למה המסילת ישרים לא נגע בענין זה.

אבל בכל אופן מובן וברור, שכל הענין של תשובה הוא נושא נחוץ עד מאד לכל עובד ה', וצריכים ללמוד אותו על בריו: צריכים להבין את כל המהלך של תשובה! מה המשמעות של תשובה?! איך פועל תשובה - 'ווי ארבייט דאס'?! מה השקפת התורה על בעל תשובה?! איך עושים תשובה למעשה?! ומהו האור של תשובה?! בקיצור תשובה היא סוגיא שלימה - 'א גאנצע וועלט פאר זיך' - שכל אדם מוכרח להגיע אליה. ובוודאי שאין כאן המקום לפרט ולפרש את כל הסוגיא הזאת, אבל ננסה לדבר קמעה בענין זה.

יוצא מההרגשים הללו. עליו לשאול את עצמו: "להיכן אני מגיע אחרי כל ה'מוסר דרשה' הזה?!" אם אחר כל הדרשה הזאת אני רק מרגיש שאני רוצה לברוח! אני כל כולי בייאוש! אני רוצה ללכת לישון ולא לעשות מאומה. אזי זה סימן מסור בידי שעד כאן דברי יצר הרע!"

גם אם טרם הבין למה זה שקר אחד גדול, אזי עליו לדעת בביור: היצר הרע הוא מלאך שאינו יכול לומר אמת. הוא מלאך של שוא שכולו שקרים וכזבים ואסור להאמין לו בשום אופן. יהודי יודע דבר אחד: אני יכול לחזור בתשובה ולתקן הכל.

הדרכים וכולם מקבלין דין מין דין, ואפשר ללמוד מכל דרך ולקחת משם איזה דבר טוב.

דרך של לימוד תורת החסידות

היו כמה מקומות בהם הציבו את עיקר הדרך על לימוד תורת החסידות, הם למדו 'חסידות' בעומק כמו כל שאר סוגיא בש"ס, ועל ידי זה זיכרו את הנפש. זה אכן עצה טובה לבחור שרוצה קצת לרומם את ההשגות שלו ולעזן ולזכך את הנפש, שיקח ספרים כאלו שעניינם הוא הסברה של חסידות כמו ספרי הבעל התניא וכדומה, ויעמיק במחשבתו במושגים כמו ממלא כל עלמין וסובב על עלמין וירחיב בהם את דעתו ויחיה עם ההשגות נעלות כאלה. כל הספרים הללו הם אורות נפלאים שבקעו מליבם ומוחם של צדיקי אמת תלמידי הבעל שם טוב הקדוש, והם הכניסו את האורות הללו לתוך הספרים, ויש בכוחם להאיר את נפש האדם עד מאד.

בחור שרגיל ללמוד חסיד'שע ספרים - מרגיש בנפשו התרוממות! המח שלו מתחיל לחשוב 'אלוקות'! הלב שלו מתרומם בקרבו והוא מרגיש איזה 'העכעקייט'! הגוף שלו הולך ומזדכך מאליו, והבהמיות והשפלות שבו הולכים ומזדככים עד שזוכה לזיכוך עצום ונפלא.

דרך של עבודת התפילה

היו מקומות בהם הדרך היתה מושתתת על תפילה; ובוזה גופא היו כמה מהלכים איך ניגשים לכל הענין של תפילה. היו 'חדרים' בהם התפללו במהירות והיו 'חדרים' שהתפללו במתינות ובאריכות רבה. היו חסידים שצעקו בתפילה בקול רעש גדול והיו שסברו שצריכים להתפלל בקול עצור ומאופק אבל כולי עלמא מודי שחסידות פתחה שערים בתפילה - הם הכניסו בזה אור גדול וחדש שלא היה בנמצא. צדיקים חינוכו את המסתופפים בצילם לגלות את האור בתפילה; לגשת לכל הענין הזה עם התלהבות וחיות עצומה. ובוודאי שחשידשע בחור צריך לדבק את עצמו בדרכים הללו ולהכניס כוחות גדולים בתפילה, ותפילה כזאת מזככת את הנפש ומבערת ומכלה מקרבו חומריות ושפלות.

דרך של שיחה עם הריבונו של עולם

היו חסידים שכל הדרך שלהם היתה בנויה על דיבור ושיחה - 'זיך אויסשמועסן' - עם הריבונו של עולם. ודרך זו - שהרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע מדבר עליה - היא באמת דרך נחוצה לכל עובד ה'. ומבלי להיכנס כאן לפרטים בענין העבודה הזו - הכלל הוא שיהיה לו זמן קבוע שבו הינו עומד ומשיח את ליבו לפני הריבונו של עולם. הוא מדבר איתו, פעמים כדבר איש אל רעהו, ופעמים כבן

הזה הוא דבר המצוי ורבים נכשלים בו ואין זה חטא נורא כל כך, עומד כאן עכשיו ומוכיח לו מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים שאין רשע כמותו בכל הארץ! שכבר ננעלו בעדו כל שערי תשובה. וכל זה כדי לייאש אותו ולרפות את ידיו כדי שלא תהיה לו שום תקומה.

סימן מובהק כדי לדעת איזה יצר מדבר עכשיו

כאשר אדם רוצה לשוב בתשובה והוא מרגיש בקרבו הרגשה של 'זה לא פשוט כל כך...' הוא רוצה לדעת מי מדבר כאן מתוך גרונו - היצר הרע או היצר טוב. שיקח לו לסימן פשוט מה הפועל

ג.

ודרך תשובה הורית: אור התשובה שחסידות האירה בעולם

בו ברגע שאדם יודע שסיגופים אינם העיקר ואינם מעכבים את התשובה, כל הנושא של תשובה הופך להיות דבר שהוא יכול לקבל על עצמו ויכול לחיות עם זה. זה כבר דבר השווה לכל נפש! בוודאי שלא באים לשלול את הדבר לגמרי ומי שנפשו יכולה לסבול דרך כזו עדיין יש לזה מקום, אבל זה כבר מאותם דברים שאין להם כללים קבועים ובוררים, אלא הם תלויים בהוראה של גדולי הדור שבקייאם במצב הדור ובמצב הנפשות.

בחסידות עבדו על חיזוק האור כדי לסלק את החושך

הענין של 'דרך התשובה' הוא מהענינים שהשתנו בתכלית עם הופעת אורו של הבעל שם טוב בעולם. 'חסידות' מעולם נטתה שלא להתעסק עם שבירת הרע - אלא להאיר ולהדגיש את הטוב ואת האור עד שררע ישבר ויסתלק מאליו. וכדי להסביר זאת נקדים בקצרה לבאר איזו 'פריצת דרך' עשתה החסידות בעולם: מקובל לכנות את החסידות בשם 'דרך החסידות'; אבל לאמיתו של דבר הראשית של החסידות אינו 'דרך' כי אם 'אור'. חסידות מיוסדת על הרשות שנתנו מן השמים לגלות אור שהיה טמיר ונעלם עד אז. במילים אחרות: הריבונו של עולם גזר עבורנו אור נפלא ונורא בתורה הקדושה, וכימיו של הבעל שם טוב הוסר הכיסוי הזה ואזי התגלה בעולם אור קדוש ונורא שלא היה דוגמתו, אלא שיחד עם האורות הללו גם גילו מן השמים מהו ה'דרך' כדי לקבל כנכון את האורות הללו; איך צריכים להתנהג ואיך נהיים כלים ראויים לאורות הללו. אבל כל זה כבר נחשב לתוצאה של הגילוי הנפלא של אור החסידות שירד בימי הבעל שם טוב הקדוש.

כל הדרכים מתכללים זה בזה

הופעת אור החסידות האירה את העולם באור גדול שממילא דחתה וסילקה את הגשמיות ואת עביות החומר - מבלי שיצטרכו להרעיש גדה כל כך, כי עצם האור החדיר בקרב האנשים עדינות ורוממות עד אשר מעצמם נטשו את החומריות. החסידות האירה בנפשם אור ותענוג גדול ונפלא, אשר הבלי העולם הזה והשפלות שנמצאת באדם מטבע תולדתו - החווירו לעומתם. וכל זה אמור לגבי האור של החסידות, אבל לגבי הדרך, הדרך איך שהכניסו את האור לכלים - בזה כבר היו כמה וכמה דרכים, כל צדיק לפי דרכו ועניינו. ובזמננו יש לנו רשות לקחת ול'חטוף' קצת - 'נאשן אביסל' - מכל דרך. כמוכן שכל מקום יש לו הדרך שלו ואת העיקר שעליו הניחו את היסודות, אבל באופן כללי בימינו - איך שהריבונו של עולם סידר את כל המציאות בזמננו - יש כבר איזו בחינה של התכללות של כל

ברשת היצר והוא תופס את עצמו ומתחרט - 'וואס האב איך דא געטוהן' - ורוצה לעשות תשובה שלימה, מגיע היצר הרע לפתע עם 'כובע' של בעל מוסר! הוא לובש ארשת חרדה ואומר: "וכי מה?! אתה חושב שזה כל כך פשוט?! אתה תעשה ככל העולה על רוחך ואחר כך תבוא ותכה על חטא 'אשמנו בגדנו'?! וכי דבר קל הוא בעיניך?! לא! זה לא הולך ככה בכלל! נכשלת בחטא חמור ביותר, ממש נורא ואיום! מי יודע אם שייך בכלל תשובה על זה". פלאי פלאים! השטן הזה שעמד כאן לפני רגעים אחדים והסביר לו בטוב טעם ודעת כמה החטא

להיזהר מבלבולים בדרכי התשובה

כאשר יהודי בא לשוב בתשובה על איזה חטא או בכלל על מהלך חייו - פעמים רבות הוא נפגש עם מאמרים, עובדות וסיפורים על הנושא של תשובה שמביאים אותו לידי בלבול הדעת וכבר אינו יודע את אשר לפניו לעשות.

ולכן נבוא קמעה לפרש את הענין של תשובה; מה הכוונה הפשוטה של המושג 'תשובה', מהו העיקר ומהו הטפל?! מה נחשב לדבר שמעכב את התשובה ומה נחשב למדרגה בתשובה?! מהו ההלכה למעשה ועל מה אומרים הלכה ואין מורין כן!

כאשר רואים בספרים איך מתארים שם את דמותו של הבעל תשובה, מקבלים איזה ציור מה היתה דרך התשובה בימיו ההם. הם היו לובשים שק על בשרם ומענים את הגוף בסיגופים וייסורים מרים; כמו גלגול שלג, מלקות, עריכת גלות, או לכל הפחות לישון על הארץ או על אבן וכדומה.

ואם המדובר בבעל עבירה שחטא בעוונות קשים ובאחד שהכשיל את הרבים, הוא היה מסתובב מעיר לעיר וממקום למקום, ונכנס לכל בית מדרש ומתוודה בפני קהל עם ועדה, ומפרש את חטאיו אחת לאחת, והיה סופג מלוא הקיתון ביושות ובזיונות, ומתמיד היה מתהלך אָבָל וחפוי ראש. כל מי שרק ראה אותו לרגע תיכף שאדם זה הוא 'בעל תשובה'.

הרמב"ם אינו מביא להלכה את ענין הסיגופים

כל הסיגופים הללו הם דברים ראויים ונכונים לבעל תשובה ויש להם מקום, אבל ראשית דבר צריכים לדעת בביור: לא זה עיקר הענין של תשובה. כל ה'תעניתים' והצומות הללו הם רק טפל לעיקר הענין! הם הנכונה כדי להגיע לנקודה של תשובה - שבהמשך נבאר את עניינו - אבל אין זה שורש התשובה! הרמב"ם הוא הלא ה'פוסק' של הלכות תשובה והרמב"ם כלל אינו מזכיר בדבריו את כל הענין של סיגופים. הוא רק נותן ציור כללי של בעל תשובה (הל' תשובה פ"ה, ה"ח): "בעלי תשובה דרכן להיות שפלים ועניים ביותר אם חרפו אותן הכסילים במעשיהם הראשונים וכי אל ירגישו להן אלא שומעין ושמתים ויודעין שזו זכות להם שכל זמן שהם בושים ממעשיהם שעברו ונכלמים מהן זכותם מרובה ומעלתם מתגדלת". הוי אומר: בעל תשובה אכן צריך לשמוח מאד כאשר מבינים אותו - כי הוא יודע שבוה הוא זוכה לכפרת עוונות - אבל חרף כל זה גם הרמב"ם בעצמו, לא כותב מילה אחת שהבעל תשובה צריך לעמוד ולחכות מתי יבוא לידו, שביישו אותו ויטיחו בפניו קיתונות של עלבונות ובזיונות.

המתחטא לפני אביו, אבל העיקר הוא שהוא מדבר ומפרש את שיחו מתוך הרגשה ברורה שהריבונות של עולם שומע את דיבוריו ומבין אל ליבו ואל כל מה שאומר כעת. כשאדם יוצר כזו שייכות עם הריבונות של עולם, הוא מקבל הרגשה של קרבת אלוקים וקשר נפלא עם הריבונות של עולם, הוא ממש מרגיש שיש לו שפה מיוחדת - 'אן אפענע שפראן' - עם הריבונות של עולם, הוא יכול לדבר ולומר את כל אשר על ליבו, כל מה שכוואב לו ומטריד אותו, כמו בן לאביו. קשר כזה עם הריבונות של עולם, אור גדול כזה, מכניס באדם התרוממות נפלאה ומבטלת את הבלי העולם הזה.

דרך קדושת שבת

היו מקומות בהם היה עיקר הדרך מיסוד על התקשרות עם קדושת שבת - אשר אין ספק שחסידיה ממש 'פתחה' את השבת לכל העולם, אצל חסידים היה העסק סביב הענין של קדושת שבת אחד מהעיקרים הגדולים. כל היחס לשבת, איך מתנהגים ועוברים את השבת - וויאזו פראוועט מען א שבת' - זה ממש חידוש נפלא שלא היה לפני כן. כל הענין של ההכנה לשבת; שעבר שבת הוא יום קדוש ומיוחד להכנה לשבת. כל העסק שעשו מהתכונות והתאספות של חסידים לשיר ולזמר שירות ותשבחות לריבונות של עולם, ומי כבר מדבר על הצדיקים שערכו 'טישן' רבבים, הזמירות שלהם, התורה שאמרו בדביקות נפלאה. וכן הלאה בצפרא שדבתא: הנשמת אצל חסידים, קל אדון, כתר, אי אפשר לשער כלל מה כל הדברים הללו היו אצל חסידים - 'וואס דאס אלעס מיינט אלץ' - ואיזה עסק הם עשו מזה. חסידים גילו את האור של קדושת שבת, של נועם השבת, של השבת נועם הנשמות, אחרי כזה שבת - אם אכן עורכים אותו כראוי - כל השבוע נראה אחרת, כל החומירות כבר תופסת קצת פחות מקום.

תכלית הסיגופים לעדן את האדם עד יריגש חרטה עמוקה

גם את ענין התשובה האירה החסידות באור חדש ונפלא שלא הכירו עד ימי הבעל שם טוב. כי אם עד ימיהם כל הגישה לתשובה היתה, שתשובה מוכרחת ללכת בד בבד עם סיגופים וצומות והם ממש שיברו את הגוף בלי רחמנות, אזי באה החסידות ואמרה שבמקום להתעסק עם סילוק הרע על ידי סיגופים ושבירת הגוף, יכולים להאיר את האדם ולהכניס בו אורות גדולים כאלה שעל ידם ייחדה כל הרע ויסתלק מאליו.

כי הנקודה של תשובה היא שהאדם יריגש בעומק ליבו הרגשה אמיתית ונוקבת של חרטה על עוונותיו. הוא צריך להגיע להרגשה שאם נשמתו נשארת מלוכלכת עם חטאים ופשעים אזי 'למה לי חיים' - אני פשוט לא מסוגל להמשיך לחיות כך. אולם כדי להגיע להרגשה של חרטה עמוקה כזו - צריכים להיות קצת יותר בעל נפש - 'אביסעל מער אויסגעארבעט' - כי גוף עכור דומה לכהמה ואין ביכולתו להרגיש הרגשים נעלים ונשגבים. כל זמן שאדם אינו מזוכך הוא יכול לומר ויודי הגדול של רבינו ניסים אלף פעמים, אבל הלב שלו כלל לא יריגש את התיבות שמוציא מפיו. ומחמת זה אכן נהגו לסגף את הגוף כדי לשבר את החומרות ולהגיע להרגשה עמוקה של חרטה - אשר כאמור זו היא הנקודה של תשובה.

דרך חסידות מאירה באדם הרגשה זו ללא סיגופים

עם הופעת אור החסידות קבלה דרך התשובה משמעות חדשה לגמרי: כבר לא באים ללמד את הגוף איך עליו להתנהג - 'איים לערענן דרך ארץ' - ולזכך אותו על ידי עניינים וסיגופים, אלא על ידי שיאירו בו את אור הנשמה! תנו לו כלים שעל ידם יוכל אור הנשמה לפרוץ ולהאיר את כל האדם! האור הזה יאיר אותו ויפעל בו את הזיכרון שהסיגופים פעלו. וככל שהנשמה תאיר באור יותר גדול, כך השפלות והבהמיות ייצאו ויסתלקו מגופו והוא יהיה 'בן אדם' - שקרוב יותר לכוונת היצירה.

ובפרטיות לגבי חלקי מצוות תשובה: חסידות המשיכה אור של תשובה אשר על ידו מגיע האדם להכרה חזקה בעומק החטא וממילא נמשך מזה חרטה עמוקה ונוקבת מאין כמותה. הוא פשוט מתחיל להרגיש שאינו מסוגל לחיות עם זה. 'ריבונות של עולם, אני לא יכול לשאת את הכאב שלי! הייתכן שנפלתי לכוזה שפלות?! איך הגעתי למצב כזה שיכולתי למרוד נגדך - ריבונות של עולם?! הייתי נתון את כל אשר לי כדי להחזיר את המצב לקדמותו! אני ממש מישל בושה וכלימה! אין לי מקום בעולם! אין לי שום תקווה חוץ מה'רחמנות' של על עלי! אין לי על מי לסמוך רק עלי! ריבונות של עולם אני מוסר את עצמי בידיך - עשה איתי כרצונך - ובלבד שתתקן אותי, שלא אשאר כל כך רחוק ממך'. הרגשים כאלה - שהאדם אין לו שום רצון אחר בעולם רק לזכות לעמוד לפני הריבונות של עולם - נובעים מאור התשובה. ההרגשים של צער וכאב מכך שגרמו כביכול צער לריבונות של עולם וקצת שרויים בהסתור פנים ובחשכות ולא זוכים להיות מדור לשכינה הקדושה - נובעים מאותו אור גדול של תשובה שהתגלה על ידי דרך החסידות.

• הרה"ק רבי מאיר'ל מאפטא ז"ע בעל 'אור לשמים' נתמנה לרב בעיר אפטא אחר שעזב הרה"ק בעל אוהב ישראל ז"ע את העיר ועבר לעיר יאס. וסיבת עזיבת הרה"ק מאפטא את העיר הייתה, לפי שנתגלה לו מן השמים כי הגיע זמנו של רבי מאיר'ל להתמנות לרבה של אפטא, והבין כי אם יישאר שם זיזק לו הדבר לאריכות ימיו, שהרי 'אין מלכות נוגעת בחברתה כמלא נימה' (ברכות מ.ח.). אחרי שעזב את העיר פנה להיות רב בעיר 'יאס' אשר במדינת 'רומניה', אבל הרבנות שם לא עלתה בידו כל כך, ועקר דירתו משם אל העיר מעזיבו' ושם מנוחתו כבוד סמוך ונראה לציון הבעש"ט הק' ז"ע.

• אחר הלוות הרה"ק הרבי מלובלין ז"ע הלק הרה"ק מראפשיץ ז"ע לדרכו ביחד עם הרה"ק רבי מאיר'ל. והיה באמצע הדרך כאשר עברו על ידי נהר ה'ווייסל' [נהנה העובר בין פולין וגאליציה], פנה הרה"ק מראפשיץ אל רבי מאיר'ל ואמר לו: 'אין מושחין את המלכים אלא על המעיין, אין בין איך מרשה איר זאלט זיין א מנהיג פון דריי טויזנט חסידים' (אין מושחין את המלכים אלא על המעיין, הרני מושח אתכם להיות מנהיג לשלושת אלפי חסידים). ואכן מאז התחיל רבי מאיר'ל להנהיג עדה, ונהרו אליו הרבה חסידים. עד שנהיה רבי מאיר'ל ממלא המקום העיקרי של הרבי מלובלין, והרבה מתלמידי הרבי מלובלין הגיעו לחסות בצילו, ואכן סגנון דברי תורתו דומה מאד לסגנון דבריו של הרבי מלובלין.

• הרה"ק מראפשיץ הקפיד עד מאד שלא יגלו 'מדרגות' [גילויים מן השמים] ועניינים נשגבים, ומי שהיה מגלה אפילו דבר קטן מדברים ועניינים אלו, היה נחשב אצלו כנכשל בחטא הגרוע ביותר. ונהג בענין זה בחריפות גדולה, עד כדי כך שאפילו אם מי שסיפר וגילה את המדרגות היה אדם גדול ביותר, היתה 'אחת דתו' להיפסל אצל הרה"ק מראפשיץ [וכמובן, שאלו הם עניינים גבוהים ונעלים מהשגתנו, ובענין זה היה דרכו של כל צדיק לפי שורש נפשו וענייני הפנימיים].

מאידך גיסא, היתה דרכו בקודש של רבי מאיר'ל מאפטא, דוקא כן לספר את המדרגות' שזכה להם, וכך היה רגיל לספר לפני אנשי שלומו על הגילויים שזכה להם מן השמים ועוד עניינים נשגבים כאלו. כאשר הגיעו הדברים לפני הרה"ק מראפשיץ, התבטא בתמיחה ואמר: 'איך האב דאך אים געמאכט פאר רבי, און איך האב גארנישט קיין מדרגות... ווי קומט צו אים מדרגות? פון וואנעט האט ער מדרגות? (אני הרי עשיתי אותו לרבי, ולי אין שום מדרגות... ומיהין באים אליו מדרגות? איך יש לו מדרגות?).

פעם אחת נודמנו הרה"ק מראפשיץ ורבי מאיר'ל להיות ביחד באיזה שבת, וערכו שניהם כאחד את השולחן הטהור בליל שב"ק. והיה בעת ששוררו את הזמר 'אומר בשבחין', נעמד הרה"ק מראפשיץ

ממקומו והתחיל לפסוע הלךך ושוב על פני ביהמ"ד, והארץ עד מאד בניגון הזמר. בכל אותה שעה שזימר הרה"ק מראפשיץ 'אומר בשבחין', ישב רבי מאיר'ל במקומו ואחז את מטהו של הרבי מלובלין שהיה ברשותו ונשען עליו בכל כוחו, וכך התעמק מאד במחשבותיו בעודו נשען על המטה. אחר שסיימו את עריכת השולחן אמר רבי מאיר'ל לאנשי שלומו, כי באותה שעה שזימרו 'אומר בשבחין' רצה הרה"ק מראפשיץ לקחת ממנו את כל מדרגותיו, מפני שהוא מספר אותם והרה"ק מראפשיץ מקפיד מאד על כך. ולכן אמר רבי מאיר'ל: 'האב איך מיר אנגעלענט אויפן כח פונעם רבי', האט ער מיר גארנישט געקענט טוהן' (אני נשעני על כחו של הרבי, ולא היה ביכולת לעשות לי שום דבר), ובוהו הסביר למה היה נשען על מטהו של הרבי מלובלין בכל אותו הזמן שזימר הרה"ק מראפשיץ את 'אומר בשבחין'. סיים רבי מאיר'ל את דבריו ואמר: 'איך האב פארציילט, און איך וועל ווייטער פארציילן' (סיפרתי את מדרגותי, ואמשיך לספר גם הלאה), כי הוא עמד בשיטתו, אשר הצדיק צריך דוקא לספר את מדרגותיו וגילוייו.

• הרה"ק מצאנו ז"ע אמר על עצמו, כי זכה להכיר שלשה צדיקים שזיכנו את גופם כל כך כמו אדם הראשון קודם החטא, 'און וויפיל מער זיי האבן געגעסן, איז געוועהן אלעס מער מצוה' (וכמה שאלו יותר, היה הכל יותר מצוה). ואלו הם: הרה"ק בעל מאור ושמש ז"ע, הרה"ק מראפשיץ ורבי מאיר'ל מאפטא.

• רבי מאיר'ל היה בידידות גדולה עם הרה"ק מראפשיץ, על אף חילוקי הדעות שהיו ביניהם. ולכן כאשר נפטר הרה"ק מראפשיץ, לא רצו לספר זאת לפניו כדי שלא לצער. יום אחד הגיע איזה איש פשוט לאפטא עם 'קוויטל' להזכיר בפני רבי מאיר'ל את צרתו, כי פרטו נחלתה ושוב אין היא נותנת חלב כהרגלה מדי יום. ואז הוסיף הכפרי ואמר, כי כל עוד שהיה הרה"ק מראפשיץ חי, היה נוסע אליו לראפשיץ על כל ענייניו. אבל כעת שהרב מראפשיץ כבר איננו, הרי הוא בא כאן לאפטא. בשמעו את הדברים, נרעש רבי מאיר'ל מאד, והרים קולו: 'דער ראפשיצער רב איז נישט דא'?! (הרב מראפשיץ איננו?!). ומיד יצא מחדר קבלת הקהל, ונכנס לחדר פנימי והסתגר בו למשך כמה שעות ובכה מאין הפוגות. כאשר יצא מן החדר ענה ואמר: 'אז א קנה איז קראנען און זי קען נישט געבן קיין מילעך, פאר דעם גייט מען צו א רבי?! איידער משיח וועט קומען וועט אפילו א טשוואק קענען מאכן אז א קנה זאל געבן מילעך... אויף ציון וירושלים, אויף זיי איז א רחמנות! זיי האבן געהאט אזא הארץ פריינד, און זיי האבן עס פארלוירן!' (כאשר פרה חולה ואינה יכולה לתת חלב, לזה הולכים אל רבי! לפני ביאת המשיח ויכל אפילו 'מסמר' לפעול שהפרה תיתן חלב... על ציון וירושלים, עליהם 'רחמנות' גדולה! היה להם יידי נפש' כל כך טוב, והם איבדו זאת!).